

Verslag NMV excursie naar De Kaaistoep bij Tilburg op 13 april 2019

C.J.P.J. (Kees) Margry

Report on the NMV excursion to De Kaaistoep near Tilburg (the Netherlands), 13 April 2019

Summary. On April 13, 2019 a study was conducted into the presence of mollusc species in De Kaaistoep area near Tilburg (the Netherlands). De Kaaistoep has been examined for biodiversity since 1995 and can be considered the best of ATBI (All Taxa Biodiversity Inventarisations) in the Netherlands. In total 26 mollusc species were found in the study described here. Of these, seven were found for the first time. A total of 50 mollusc species from De Kaaistoep are now known.

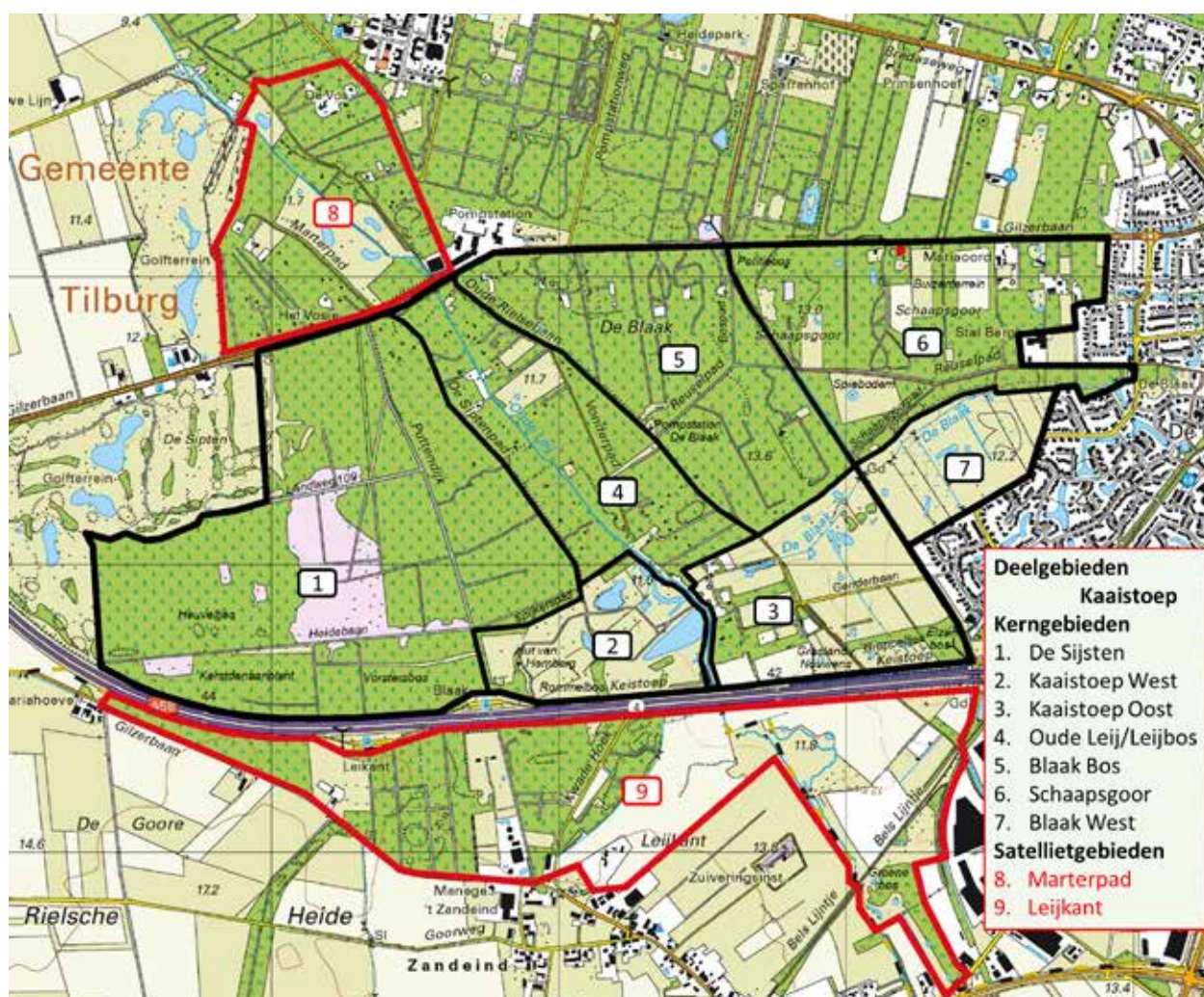

Fig. 1. De Kaaistoep, ten noorden van de A58 en ten westen van Tilburg.

Inleiding

De Kaaistoep is een terrein van de voormalige Tilburgse Waterleiding Maatschappij dat ligt aan de westzijde van Tilburg (fig. 1). Sinds 1995 wordt dit gebied door de lokale afdeling van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) uitvoerig onderzocht op biodiversiteit en kan het nu als het best onderzochte ATBI (Alle Taxa Biodiversiteit Inventarisaties) terrein van Nederland worden beschouwd (Noordijk *et al.*, 2010: 19). Er zijn al duizenden soorten waargenomen. Elk jaar worden de onderzoeken gepubliceerd. De laatste jaren zijn ook enkele malen gegevens van weekdieren opgenomen (Margry, 2012; 2013) met een samenvatting in 2018 (Margry & Van Wielink, 2018) en één extra soort in 2018 (Mol, 2019). Om-

isaties) terrein van Nederland worden beschouwd (Noordijk *et al.*, 2010: 19). Er zijn al duizenden soorten waargenomen. Elk jaar worden de onderzoeken gepubliceerd. De laatste jaren zijn ook enkele malen gegevens van weekdieren opgenomen (Margry, 2012; 2013) met een samenvatting in 2018 (Margry & Van Wielink, 2018) en één extra soort in 2018 (Mol, 2019). Om-

Fig. 2. De groep voor de Hut van Homberg. Van links naar rechts staand: Sytske de Waart, Bert Jansen, Kees Margry; zittend Jan Koert, Gerard Majoor, Ingrid Margry, Stef Keulen. Foto Ingrid Margry-Moonen.

Fig. 3. De eerste erwtenmossels worden bestudeerd. Foto Ingrid Margry-Moonen.

dat het idee was dat er meer dan de tot dan toe 43 vastgestelde soorten weekdieren te vinden moesten zijn, werden op 13 april 2019 door een NMV-groep meerdere leefgebieden onderzocht. De gegevens van deze inventarisatie kunnen zo nog worden verwerkt in het jubileumboek dat ter gelegenheid van het 25ste onderzoeksjaar wordt geschreven en in 2020 uit zal komen.

De deelnemers van deze inventarisatie waren Bert Jansen, Gerard Majoor, Jan Koert, Stef Keulen, Sytske de Waart en Ingrid en Kees Margry (fig. 2).

Werkwijze

Na de ontgrendeling van de slagboom verzamelden we ons voor 'De hut van Homberg', een werkschuur waarbij Guido Stooker een toelichting gaf op het gebied en vertelde over de indrukwekkende inventarisatie van de plaatselijke afdeling van de KNNV. Nog enthousiaster door dit verhaal gingen we op weg naar de omgeving van de Oude Leij. De soortenjacht was begonnen. We lieten ons niet weerhouden door de gure wind, het was hemelsblauw en het werd steeds warmer. We bemonsterden eerst de beek en de omliggende natte oever (fig. 3). Later trokken we verder door het gebied en zochten we in en rond twee poelen. De aan stokken gebonden keukenzeven kwamen goed van pas. Regelmatig werd de kennis van elkaar op de proef gesteld (fig. 4)

Fig. 4. Het bestuderen van de vangsten uit poel 3. Foto Ingrid Margry-Moonen.

Fig. 5. De evaluatie in het elzenbroekbos. Foto Ingrid Margry-Moonen

en vondsten vergeleken met foto's in het boek van Bert (Jansen, 2015). Is het nou een Ammonshorentje *Nesovitrea hammonis*, een Look-glanslak *Oxychilus alliarius*, een Kelder-glanslak *O. cellarius* of een Donkere glimslak *Zonitoides nitidus*?

Voor de lunch verzamelden we ons bij de werkschuur waar we zittend op omgekeerde emmers, stenen en boomstronken genoten van zelf meegebrachte koffie en lunchpakketten. Door alle stroopwafels duurde de lunch langer dan gepland.

Na de lunch keerden Ingrid en Sytske terug naar de moerassige randen van de poelen. De mannen gingen naar vak 1 (De Sijsten) om een kijkje te nemen bij de heide. De heide zag er leeg en slakloos uit. Dat gold op het eerste oog ook voor een gekapt perceel dat te oordelen naar de nog her en der overgebleven bomen een Grove dennenbos geweest moet zijn. Zonder hoge verwachting werden dikke takken en stronken omgedraaid. Als je niets verwacht is het extra leuk als er dan korfslakken Vertiginidae worden gevonden. Ook naaktslakken lieten zich goed bekijken. De soortenlijst begon te groeien. Uienlucht verraadde de identiteit van de Look-glanslak, maar een korfslak *Columella* was te klein om in het veld de determinatie af te kunnen ronden. Jan en Bert namen nog een zakje strooisel mee. Ondertussen zochten Sytske en Ingrid tevergeefs naar nieuwe soorten en landplatwormen.

Fig. 6. Als je landplatwormen zoekt vind je meestal slakken. Foto Ingrid Margry-Moonen.

Tot slot vertrokken we met de auto's naar een elzenbroekbos in Kaaistoep Oost. Met enig klauter en kruipwerk kwamen we in dit onverwacht droge bosperceel. Bij een eerdere inventarisatie (Margry, 2012) stond het water ver buiten de sloten. Nu was er in het laagste deel wel een natte plek maar beslist een te laag waterpeil. En dat voor het voorjaar waarin doorgaans de gemiddelde hoogste grondwaterstand wordt bereikt. Dat belooft niet veel goeds. Desalniettemin vonden we er twee soorten die nog niet eerder in De Kaaistoep waren aangetroffen. Na deze lange dag was dit een goede locatie om af te sluiten met een evaluatie (fig. 5).

In tabel 1 zijn de gegevens van de monsterplaatsen opgenomen. Het verzamelde materiaal is opgenomen in de collecties van verschillende deelnemers.

Resultaten

In tabel 2 zijn alle waarnemingen per monsterlocatie opgenomen. Voor het totaaloverzicht zijn ook de soorten opgenomen die bij eerdere inventarisaties in de Kaaistoep zijn vastgesteld (Margry, 2012, 2013; Margry & van Wielink, 2018; Mol, 2019). Omdat bij de inventarisaties in De Kaaistoep belangstelling is voor alle groepen van organismen is vermeldingswaard dat we naast Konijn *Oryctolagus cuniculus* en Bruine rat *Rattus norvegicus* ook een Kleine watersalamander *Lissotriton vulgaris*, een Levendbarende hagedis *Zootoca vivipara* en een fraaie Witsnuittor *Tropideres albirostris* vonden.

Discussie

Op 13 april 2019 werden er in totaal 26 soorten weekdieren ge-

vonden waarvan er zeven soorten nieuw zijn voor De Kaaistoep. Zo zijn er nu 50 soorten weekdieren bekend van dit gebied.

Van de zeven voor het gebied nieuwe soorten waren Bruine blinkslak *Aegopinella nitidula*, Heesterslak *Arianta arbutorum* en Kelder-glansslak als algemene soorten wel te verwachten en is het eigenlijk opmerkelijk dat deze soorten niet eerder aangetroffen waren. De Ruwe korfslak *Columella aspera* is een bijzonder kleine soort waarbij de vondst eerder een toevalstreffer was. Het enige gevonden exemplaar barnsteenslak *Oxyloma* betreft een zeer jong dier, waarvan de soort niet kon worden vastgesteld.

Opmerkelijk is de vondst van een aanzienlijk aantal exemplaren van de Hoekige schijfhoren *Menetus dilatatus*. Een uit Noord-Amerika afkomstige soort die sinds 1869 in Europa gevonden wordt en sinds 1986 in Nederland (Gittenberger *et al.*, 1998). Deze bijzonder kleine exoot (tot 3 mm) lijkt een voorkeur te hebben voor wateren met afgezonken hout, takken, bladeren en onderwatervegetatie en leeft ook op modderbodems (www.anemoon.org). Soes & Achterkamp (2005) stellen vast dat de soort in tegenstelling tot vindplaatsen in Noord-Amerika in ons land voornamelijk voor lijkt te komen in grote watergangen met een rustige stroming. De vondst van een flink aantal in een ondiepe poel in De Kaaistoep laat zien dat de variatie aan leefgebieden in Nederland minder beperkt is. Van Haaren & Storm (2005) geven een uitgebreidere beschrijving van de ecologische voorkeur waarbij vindplaatsen in diverse landen aan bod komen. Er zijn tot nog toe weinig waarnemingen van de Hoekige schijfhoren in Nederland bekend.

Tijdens de werkvond van de Mollusken Studiegroep Limburg (MSL) zijn exemplaren van de Hoekige schijfhoren en het Tractorwielkje *Gyraulus crista* uitgebreid vergeleken. Naast overeenkomsten werden er de volgende verschillen geconstateerd:

Hoekige schijfhoren:

- wordt groter
- heeft een huisje met een rastersculptuur
- wordt hoger t.o.v. de breedte (is minder plat)
- heeft een kleinere navel
- heeft een mondrand die niet continu is.

Tegenwoordig worden de meeste erwtenmosselloorten in plaats van *Pisidium* C. Pfeiffer, 1821 gerekend tot het geslacht *Euglesa* Jenyns, 1832. Een opvallende 'nieuwkomer' is *Euglesa compressa*. Deze soort is in Nederland voorheen als de vorm *plicata* van *Euglesa casertana* gedetermineerd. Het blijkt evenwel een in Amerika algemene soort die in Europa aan het oprukken is (Van Haaren *et al.*, 2019). *E. compressa* lijkt veel op *E. supina* die eerder gevonden is in De Kaaistoep (determinatie destijds gecontroleerd door T. van Haaren). Het is de moeite waard om het voorkomen van beide soorten te monitoren daar er gesugge-

Monster	Locatie aanduiding	Deelgebied in De Kaaistoep	Naam deelgebied
1a	In de Oude Leij	2	Kaaistoep West
1b	Langs de westzijde van de Oude Leij	2	Kaaistoep West
2a	Poel nr. 3	2	Kaaistoep West
2b	Bossage bij poel nr. 3	2	Kaaistoep West
3	Poel nr. 1	2	Kaaistoep West
4	Gekapt Grove dennenbos	1	De Sijsten
5	Elzenbroekbos	3	Kaaistoep Oost

Tabel 1. De gegevens van de monsterplaatsen.

Tabel 2. De gevonden soorten op de bemonsterde locaties op 13 april 2019. In kolom c zijn de soorten aangekruist die in eerdere inventarisaties zijn gevonden. Van verzameld materiaal zijn de aantallen vermeld. Overige waargenomen soorten zijn aangekruist.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	c	1a	1b	2a	2b	3	4	5
		Reeds eerder waargenomen in de Kaaistoep (Margry, 2012, 2013; Margry & van Wielink, 2018; Mol, 2019)	in de Oude Leij	langs de westzijde van de Oude Leij	poel nr 3	bossage bij poel nr 3	poel nr 1	gekapte grove dennebos	elzenbroekbos
			Nummer kaart	De Kaaistoep					
			2	2	2	2	1	3	
Landslakken									
Bruine blinkslak	<i>Aegopinella nitidula</i> (Draparnaud, 1805)			5	1				
Heesterslak	<i>Arianta arbustorum</i> (Linnaeus, 1758)								X
Zwartgerande tuinslak	<i>Cepaea nemoralis</i> (Linnaeus, 1758)	x			1				X
Glanzende agaathoren	<i>Cochlicopa lubrica</i> (O.F. Müller, 1774)	x		1		2			
Slanke agaathoren	<i>Cochlicopa lubricella</i> (Porro, 1838)	x							
Ruwe korfslak	<i>Columella aspera</i> Waldén, 1966							2	
Boerenknoopje	<i>Discus rotundatus</i> (O.F. Müller, 1774)	x							
Gladde tolslak	<i>Euconulus fulvus</i> (O.F. Müller, 1774)	x		1				5	1
Ammonshorentje	<i>Nesovitrea hammonis</i> (Strøm, 1765)	x		5		1	1	10	3
Look-glansslak	<i>Oxychilus alliarius</i> (J.S. Müller, 1822)	x						4	X
Kelder-glansslak	<i>Oxychilus cellarius</i> (O.F. Müller, 1774)							cf 1	3
Barnsteenslak'	<i>Oxyloma spec</i> Westerlund, 1885								X
Dwergpuntje	<i>Punctum pygmaeum</i> (Draparnaud, 1801)	x							
Langwerpige barnsteenslak	<i>Succinella oblonga</i> (Draparnaud, 1801)	x				1			
Barnsteenslak	<i>Succinea putris</i> (Linnaeus, 1758)	x							
Haarslak	<i>Trochulus hispidus</i> (Linnaeus, 1758)	x		4		2		1	
Geribde jachthorenslak	<i>Vallonia costata</i> (O.F. Müller, 1774)	x							
Scheve jachthorenslak	<i>Vallonia excentrica</i> Sterki, 1893	x							
Kleine kristalslak	<i>Vitrea contracta</i> (Westerlund, 1871)	x				2		2	
Doorschijnende glasslak	<i>Vitrina pellucida</i> (O.F. Müller, 1774)	x							
Donkere glimslak	<i>Zonitoides nitidus</i> (O.F. Müller, 1774)	x		11			X		X
Landnaaktslakken									
Egel-wegslak	<i>Arion intermedius</i> Normand, 1852	x						X	X
Donkere wegsak	<i>Arion distinctus</i> J. Mabille, 1868	x							
Grauwe wegsak	<i>Arion cf. circumscriptus</i> Johnston, 1828	x							
Rode wegsak	<i>Arion rufus</i> (Linnaeus, 1758)	x							
Bos-wegslak	<i>Arion cf. sylvaticus</i> Lohmander 1937	x							
Oranjebruine wegsak	<i>Arion subfuscus</i> (Draparnaud, 1805)	x				X		X	
Kleine akkerslak	<i>Deroceras laeve</i> (O.F. Müller, 1774)	x				X	X		
Gevlekte akkerslak	<i>Deroceras reticulatum</i> (O.F. Müller, 1774)	x							
Bos-aardslak	<i>Lehmannia marginata</i> (O.F. Müller, 1774)	x							
Tijgerslak	<i>Limax maximus</i> Linnaeus, 1758	x				X			
Zoetwaterslakken									
Ovale kapslak	<i>Acroloxus lacustris</i> (Linnaeus, 1758)	x							
Leverbotslak	<i>Galba truncatula</i> (O.F. Müller, 1774)	x							
Witte schijfhoren	<i>Gyraulus albus</i> (O.F. Müller, 1774)	x							
Tractorwielje	<i>Gyraulus crista</i> (Linnaeus, 1758)	x				2			
Vlakke schijfhoren	<i>Hippeutis complanatus</i> (Linnaeus, 1758)	x				49			
Grote poelslak	<i>Lymnaea stagnalis</i> (Linnaeus, 1758)	x							
Hoekige schijfhoren	<i>Menetus dilatatus</i> (Gould, 1841)		3	1	115				
Slanke poelslak	<i>Omphiscola glabra</i> (O.F. Müller, 1774)	x		2					

Tabel 2. Vervolg.

		c	1a	1b	2a	2b	3	4	5
Bron-blaashoren	<i>Physa fontinalis</i> (Linnaeus, 1758)	x							
Puntige blaashoren	<i>Physella acuta</i> (Draparnaud, 1805)	x	1		2				
Posthorenslak	<i>Planorbarius corneus</i> (Linnaeus, 1758)	x							
Ovale poelslak	<i>Radix cf. balthica</i> (Linnaeus, 1758)	x							
Glanzende schijfhoen	<i>Segmentina nitida</i> (O.F. Müller, 1774)	x							
Tweekleppigen									
Zwanenmossel	<i>Anodonta cygnea</i> (Linnaeus, 1758)	x							
Moeras-hoornschal	<i>Musculium lacustre</i> (O.F. Müller, 1774)	x	> 1		32				
Doffe erwtenmossel	<i>Euglesa casertana</i> (Poli, 1791)	x	15						
Samengedrukte erwtenmossel	<i>Euglesa compressa</i> (Prime, 1852)		7						

reerd wordt dat *E. compressa* plaatselijk *E. supina* aan het verdringen is (Van Haaren *et al.*, 2019).

In april zou een hoge grondwaterstand moeten worden verwacht. Het tegendeel was echter waar. Het water in de poelen stond een meter lager dan gewoonlijk en in het elzenbroekbos stonden de rabatsloten vrijwel droog. De grote droogte van de zomer van 2018 zal ook hier haar sporen hebben achtergelaten. In het elzenbroekbos werden in vergelijking met een eerdere inventarisatie (Margry, 2012) maar weinig soorten naaktslakken gevonden. De zorg om deze droogte werd door de weergoden gehoord. Amper vijf minuten na het afscheid begon het te regenen.

Zoals in eerdere veldwerkactiviteiten van de NMV ging Sytse de Waart mee om landplatwormen te zoeken. Helaas zijn er geen soorten van deze groep aangetroffen (fig. 6). Om meer te weten te komen over deze groep is er bij dit artikel een oproep van haar opgenomen.

Dankwoord

Deze inventarisatie was niet mogelijk geweest zonder de geweldige medewerking van Guido Stooker die zorgde voor het openen en sluiten van de toegang. Ook gaf hij bij aankomst een korte toelichting op de bijzondere status van het gebied. Dank ook aan Jaap van Kemenade van de Tilburgse Waterleiding Maatschappij voor het sturen van informatie en de toestemming om in het gebied te mogen inventariseren. De meeste dank gaat natuurlijk naar de NMV-leden, die deze dag in al hun enthousiasme gezocht hebben naar weekdieren en de gegevens hebben aangedragen voor het soortenoverzicht, met speciale dank aan Ingrid voor het maken van de foto's.

Geraadpleegde bronnen

ANEMOON. www.anemoon.org/flora-en-fauna/soorteninformatie/soorten/id/764/hoekige-schijfhoen (geraadpleegd 27-

05-2019).

GITTENBERGER, E., A.W. JANSSEN, W.J. KUIJPER, J.G.J. KUIPER, T. MEIJER, G. VAN DER VELDE & G.A. PEETERS, 1998. De Nederlandse Zoetwatermollusken. Recente en fossiele weekdieren uit zoet en brak water. Nederlandse Fauna 2. – Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden.

JANSEN, E.A., 2015. Veldgids slakken en mossels - land en zoetwater. – KNNV Uitgeverij, Zeist.

MARGRY, C.J.P.J., 2012. Mollusken in De Kaaistoep en enkele beken in de omgeving. Een verslag van vondsten en vangsten tot en met oktober 2011. In: T. Cramer, & P. van Wielink (red.), Natuurstudie in De Kaaistoep, Verslag 2011, 17^e onderzoekjaar. – KNNV-afdeling Tilburg, TWM-Gronden BV en Natuurmuseum Brabant, Tilburg, pp. 91-104.

MARGRY, C.J.P.J., 2013. Mollusken in De Kaaistoep en enkele beken in de omgeving. In: T. Peeters, A. van Eck & T. Cramer (red.), Natuurstudie in De Kaaistoep, Verslag 2012, 18^e onderzoekjaar. – KNNV-afdeling Tilburg, TWM-Gronden BV en Natuurmuseum Brabant, Tilburg, pp. 31-36.

MARGRY, K. & P. VAN WIELINK, 2018. De weekdieren van De Kaaistoep van 2014-2017 met een beknopt overzicht van alle soorten tot op heden gedetermineerd. In: T. Peeters, A. van Eck & T. Cramer (red.), Natuurstudie in De Kaaistoep en aangrenzende terreinen in Tilburg. Verslag 2017, 23^e onderzoekjaar. – KNNV-afdeling Tilburg, TWM-Gronden BV en Natuurmuseum Brabant, Tilburg, pp. 55-60.

MOL, A., 2019. Aantekeningen over plassen en poelen in De Kaaistoep in 2018. In: T. Peeters, A. van Eck & T. Cramer (red.), Natuurstudie in De Kaaistoep, Verslag 2018, 24^e onderzoekjaar. – KNNV-afdeling Tilburg, TWM-Gronden BV en Natuurmuseum Brabant, Tilburg, pp. 115-128.

NOORDIJK, J., R.M.J.C. KLEUKERS, E.J. NIEUKERKEN & A.J. VAN LOON (red.), 2010. De Nederlandse biodiversiteit. Nederland-

se Fauna 10. – NCB Naturalis en EIS - Nederland, Leiden.
 SOES, D.M. & B. ACHTERKAMP, 2005. *Menetus dilatatus* in het Delfland. – Spirula 346: 134-135.
 VAN HAAREN, T., J. KOERT & G. MAJOR, 2019. Een nieuwe erwtenmossel voor Nederland: de Samengedrukte erwtenmossel *Euglesa compressa* (Prime, 1852). – Spirula 418: 58-59.
 VAN HAAREN, T. & A. STORM, 2005. Twee nieuwe waarnemin-

gen van de Amerikaanse dwergposthoornslak *Menetus (Micromenetus) dilatatus avus* (Pilsbry, 1905) in Nederland. – Macrofaunanieuwsbrief 60: 3-5.

Adres van de auteur
 margry@home.nl

Landplatwormen gezocht!

Sytske de Waart

Fig.1. De Tweelijnige landplatworm *Rhynchodemis sylvaticus*. Foto Jan van Duinen.

Fig.2. De Donkere landplatworm *Microplana terrestris*. Foto Jan van Duinen.

Als coördinator van de landplatwormenwerkgroep (zie www.eis-nederland.nl/landplatwormen) haak ik altijd graag aan bij excursies van de Nederlandse Malacologische Vereniging. Landplatwormen en landslakken zitten namelijk in hetzelfde biotoop (vochtig, koel en donker) en slakken behoren tot de prooien waarmee platwormen zich voeden. Tot nu toe heb ik helaas weinig platwormen gevonden, vandaar dat ik graag van jullie expertise gebruik maak als je in het veld bent.

In Nederland komen twee soorten landplatwormen voor: de Tweelijnige- en de Donkere landplatworm (fig. 1 & 2).

Het zijn kleine dieren (1,5 tot 2 cm) en ze zitten meestal ergens onder: een tak, stronk, steen, plastic (emmer, gieter, landbouwzeil). Landplatwormen kunnen verward worden met naaktslakken, regenwormen en bloedzuigers. Naaktslakken zijn te herkennen aan het dikkere lichaam, de tentakels vooraan de kop waar de ogen op staan en het mantelschild achter de kop. Bij regenwormen en bloedzuigers is het lichaam duidelijk gesegmenteerd, terwijl platwormen glad zijn. Bloedzuigers hebben bovendien een zuignap aan beide uiteinden van het lichaam. In onze streken zijn bloedzuigers alleen in het water te vinden.

Naast deze inheemse soorten komen er ook steeds meer exotische landplatwormen Nederland binnen via de potplantenhandel, meestal uit Australië of Nieuw Zeeland (Blauwe tuinplatworm, Grote Australische geelstreep en *Marionfyfea advector* zijn al gevonden in Nederland en omliggende landen).

Landplatwormen zijn gevoelig voor aanraking, droogte en warmte (ze desintegreren waar je bij staat). Mocht je er eentje vinden: til hem op met een takje of blaadje. Bewaren doe je in een afgesloten bakje met luchtgaten en vochtig (keuken)papier, op een koele plek. Ze kunnen lang zonder eten.

Graag hoor ik van jullie als je denkt een landplatworm gevonden te hebben. Geef mij een seintje en noteer locatie en biotoop (Waaronder? Op welke hoogte? Was het vochtig?). Mocht je iets vinden waarvan je denkt dat het een exotische landplatworm is, bewaar hem dan op bovenstaande wijze, dan kom ik hem ophalen. Dank alvast!

Adres en telefoonnummer van de auteur
 post@waartweb.nl
 06-46004871